

PÄLKÄNEEN KUNTA

**PÄLKÄNEEN YHTEISKOULUN JA LUKION
KULTTUURIHISTORIALLISTEN ARVOJEN SELVITYS**

18.11.2015

Arkitehtitoimisto Helena Väisänen

Jokipolventie 15,37130 Nokia, gsm 040 5576086

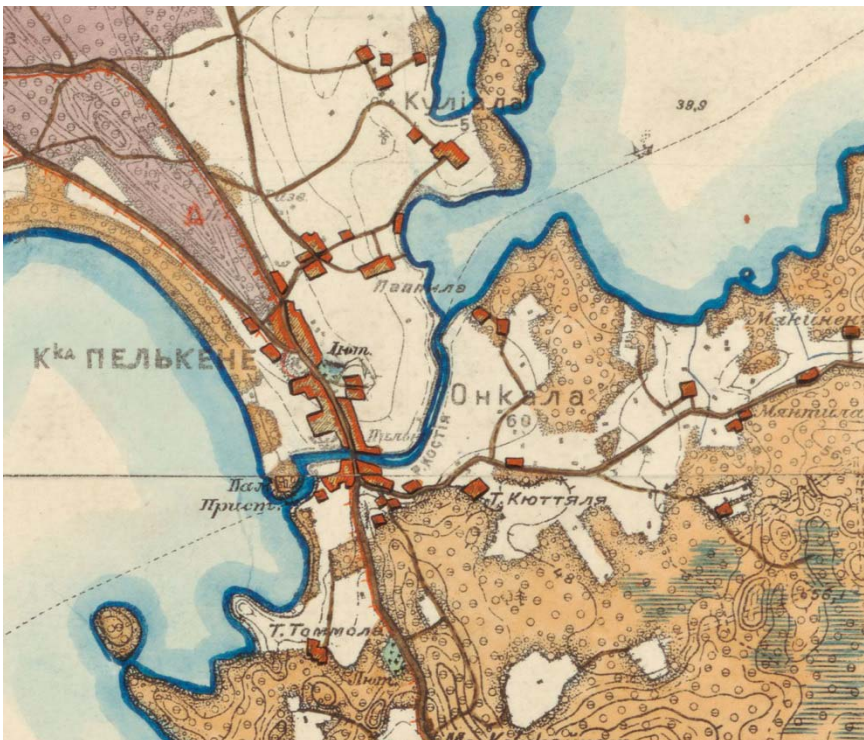
Alueen historiaa

Päikäneen keskuskylänä oli 1800-luvun loppupuolelle Onkkaala, joka sijaitsee nykyisen Lahden-tien itäpuolella. Asutuksen painopiste siirtyi vähitellen nykyisen kuntakeskuksen suuntaan Onkkaalan palon ja uuden kirkon valmistumisen 1839 jälkeen. Asutus levisi vähitellen Onkkaalantien var-sia etelään päin.

Urheilukenttä rakennettiin suojeluskunnan toimesta vuonna 1923.

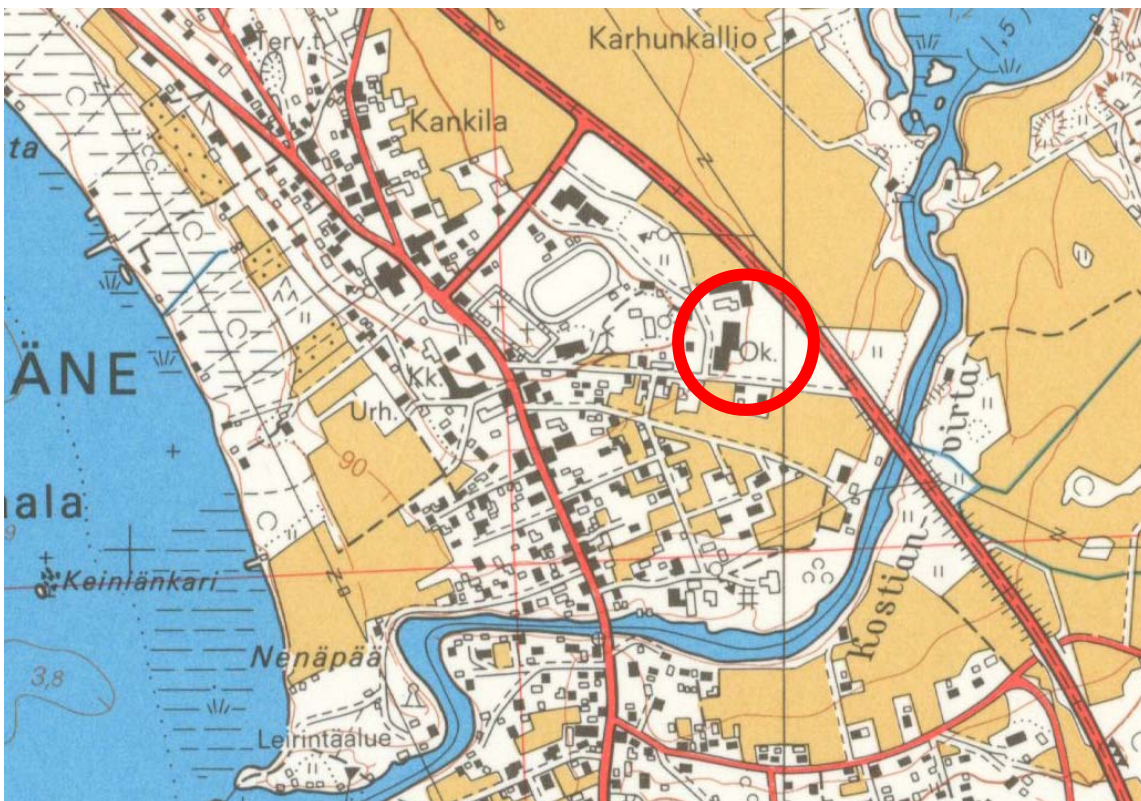
Ote kartasta H62 2 2-14 Onkkaala (1763-1805). Säilytetään kansallisarkis-tossa. Karttaan on merkitty vuosiluku 1792. Kartassa näkyy Onkkaalantie. Asutus keskittyi Onkkaalan kylään. Ny-kyisen koulun alue on ollut viljeltyä peltoa.

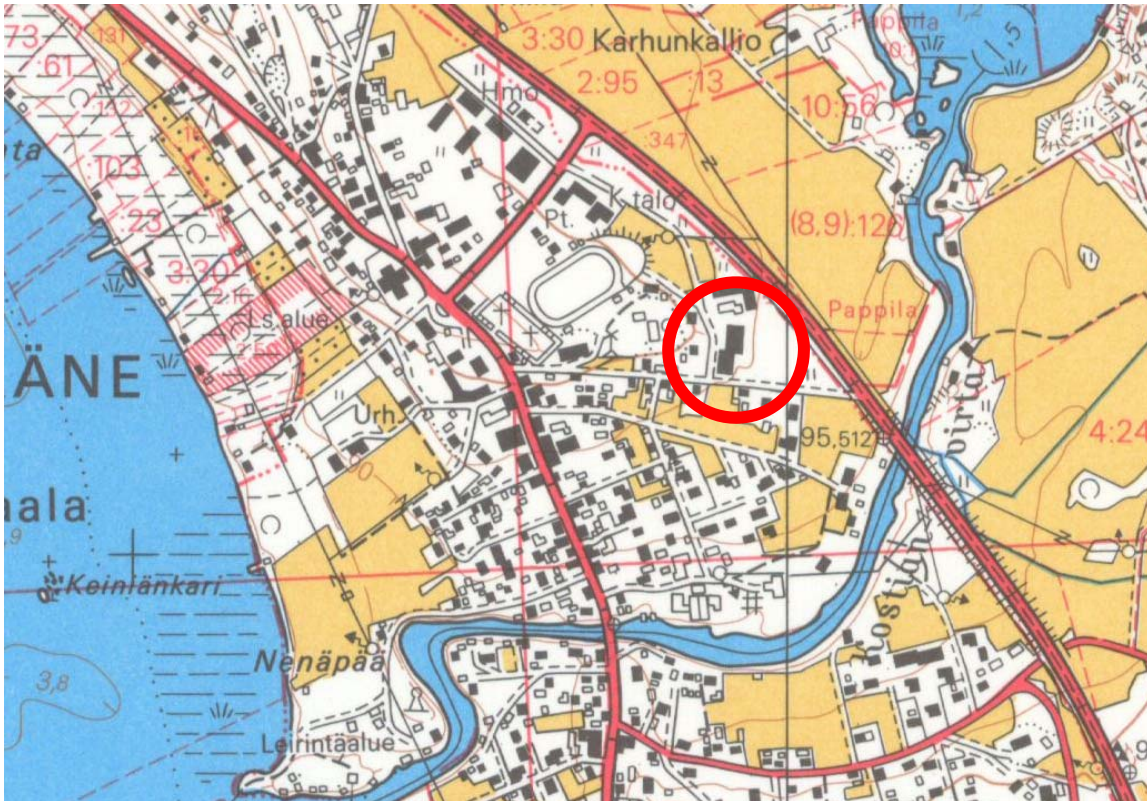
Ote senaatin kartastosta XVII-XVIII 26 [Päikäne] (1870-1919). Säilyte-tään kansallisarkistossa. Kartta on laadittu vuonna 1912. Rakennettu alue on laajentunut Onkkaalantietä etelään päin Kostianvirralle saakka.

Ote peruskartasta vuodelta 1956. Kartoitus on tehty ilmakuviista vuosilta 1947 ja 1953. Yhteiskoulu valmistui vuonna 1952. Koulu sai tontin Onkkaalantien varren rakennetun alueen itäpuolelta peltoalueelta.

Ote peruskartasta vuodelta 1975. Kartoitus on tehty ilmakuviasta vuodelta 1975. Lahdentie valmistui 1950-luvun lopulla ja koulun piharakennukset on purettu. Kartassa näkyy myös koulun laajennus vuodelta 1962. Rakentaminen Koulutien varrella on lisääntynyt ja koulun pohjoispuolelle on rakennettu rivitalot. Kunnantalo valmistui vuonna 1974 ja Kehätien linjausta muutettu.

Ote peruskartasta vuodelta 1987. Koulutien varrelle on tullut lisää asuinrakentamista.

Ote peruskartasta, nykytilanne. Koulun pohjoispuolelle Kehätien varteen valmistui uusi kirjastorakennus vuonna 2008.

Koululaitoksen historiaa Pälkäneellä

Yleisen oppivelvollisuuden periaate säädettiin vuoden 1571 kirkkolaissa, mutta aina 1700-luvulle saakka päävastuu lasten oppimisesta oli vanhemmilla. Opetustyöstä huolehtivat seurakunnat. Vuonna 1719 painettiin Pälkäneen Taurilan kylässä aapisia, joissa esiintyi ensimmäistä kertaa aapiskukon kuva suomalaisessa aapiskirjassa.

Rippikoulu tuli pakolliseksi 1763. 1800-luvun vaiheessa alkoivat kokoontua Pälkäneen sunnuntai-koulut, jotka olivat aikanaan ensimmäisten joukossa Suomessa ja joista kehittyi pyhäkoulutoiminta.

1800-luvulla Pälkäneen koululaitoksen kehittämisessä vaihtelivat kiertävä koulu ja kiinteä koulu. 1800-luvun alkupuolella aloitti kiertävä koulu. Pysyvä pitäjänkoulu perustettiin 1853 Onkkaalaan, kunnes se jälleen haluttiin kiertäväksi. Kiertävää koulua kannatettiin varsinkin kylissä, joista Onkkaalan kouluun kulkeminen oli hankalaa. Kiertokoulut loppuivat vasta vuonna 1921 oppivelvollisuuslain tullessa voimaan.

Kiinteä poikakansakoulu aloitti Onkkaalaan Mustalan rusthollissa ja tyttökansakoulu Ruokolan Parvoossa samana vuonna 1876. Poikakansakoululle rakennettiin oma koulurakennus Onkkaalaan vuonna 1882. Tyttökoulu siirtyi Onkkaalaan poikakansakoulun rakennukseen, kunnes sillekin valmistui oma koulurakennus 1887 yhdistäen poikakansakoulun ja tyttökansakoulun.

Yhteiskoulu oli perustettu Aitooseen vuonna 1917, ja sen siirtämistä Onkkaalaan harkittiin jo 1930-luvulla. Asia ei tuolloin saanut kannatusta, mutta sodan päätyttyä oman oppikoulun saamisesta Pälkäneelle tuli uudelleen esille. Lupa kannatusyhdistyksen perustamaan ja kustantamaan viisi-luokkaiseen yhteiskouluun saatiin vuonna 1946. Koulu aloitti toimintansa Nuijan talossa syyskuussa 1946. Koulu aloitti kaksiluokkaisena ja toimi Nuijalla vuoteen 1952, jolloin uusi yhteiskoulurakennus valmistui. Siihen mennessä luokkatiloja oli jouduttu hankkimaan Nuijan talon lisäksi useista eri paikoista sitä mukaa, kun luokkien määrä lisääntyi.

Yhteiskoulun ja lukion rakennus

Uutta yhteiskoulurakennusta varten koulun johtokunta sai lahjaksi tontin Pälkäneen manttaalikunnalta. Tontin suuruus oli 1,5 hehtaaria. Koulua varten päätettiin tilata piirustukset arkkitehti Toivo Salermolta, mutta suunnittelija vaihtui, ja luonnospiirustukset koulua varten laatikin arkkitehti Bertel Strömmer vuonna 1949. Yhteiskoulu valmistui vuonna 1952. Rakentajana oli Rakennusliike Aaro Havia Oy. Koulurakennuksessa oli 10 luokkahuonetta, yhdistetty juhla- ja voimistelusalali sekä voimistelusalin alla 170-paikkainen elokuvateatteri.

Vuonna 1960 koulurakennusta korotettiin yhdellä kerroksella ja vuonna 1962-63 juhlasalisiipeä laajennettiin. Laajennukset suunnitteli arkkitehti Bertel Strömmer ja toteutti Rakennusliike Aaro Havia Oy.

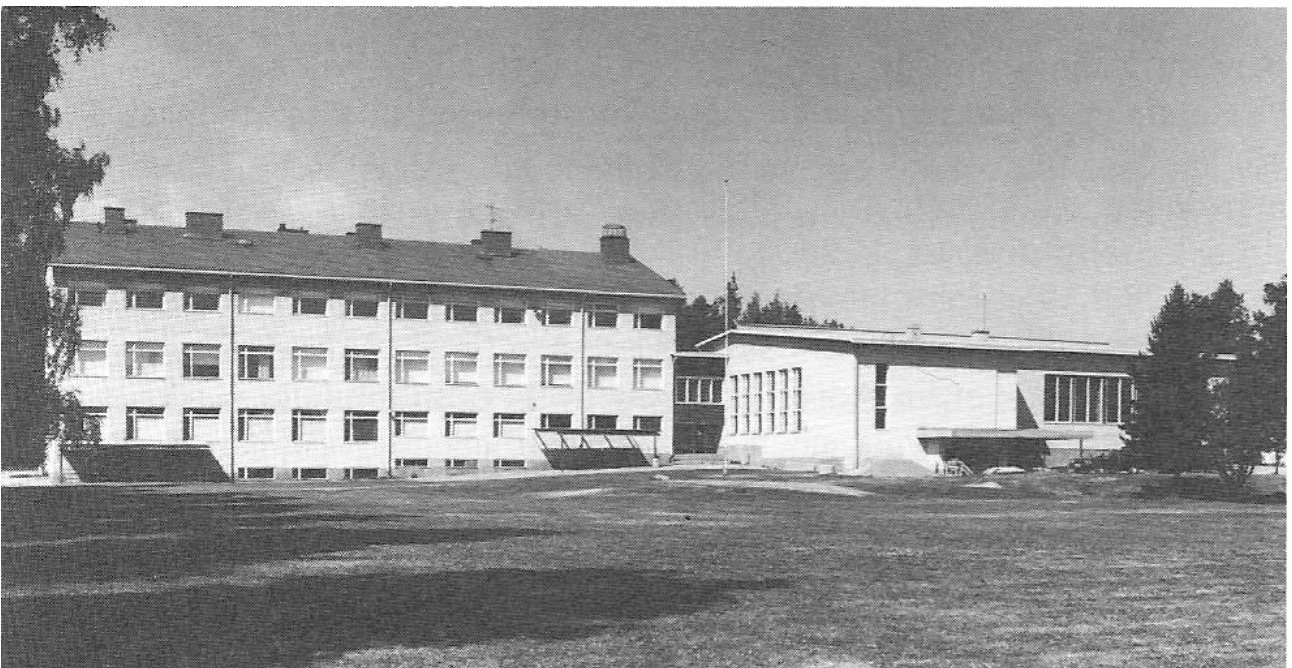
Vuonna 1972 uusittiin koulun ulko- ja sisämaalaukset. Vuosina 1981-82 uusittiin valaistus ja ilmastointi sekä osa henkilökunnan sosiaali-tiloista, aineluokista ja kansli-tiloista. 1980-luvulla olisi ollut tarvetta myös laajentaa koulua edelleen, mutta sitä ei ollut mahdollista toteuttaa.

Pälkäneen yhteiskoulu sijoittuu arkkitehti Bertel Strömmerin (s.1890, k.1962) uran loppupäähän. Strömmer toimi Tampereen kaupunginarkkitehdin virassa vuosina 1918-53. Hän suunnitteli lukuisia rakennuksia Tampereelle ja myös muualle Suomeen. Strömmerin tyyli edusti funktionalismia, mutta

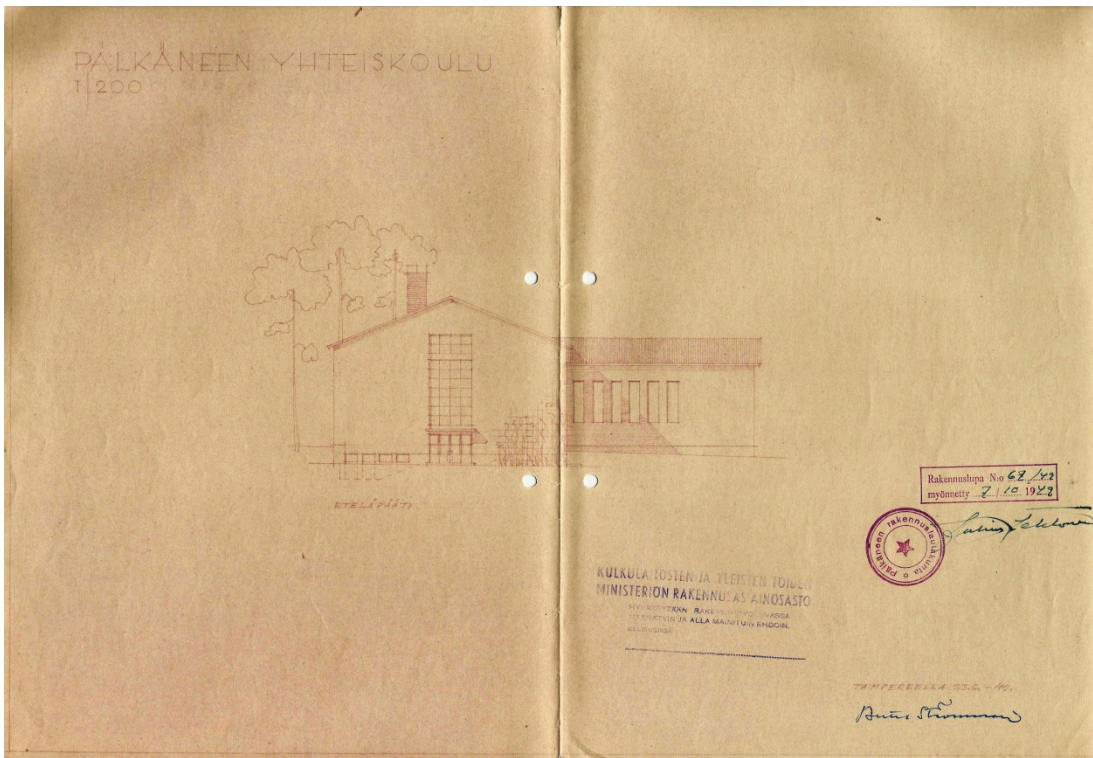
pelkistyi ja muuttui uran edetessä. Sodan jälkeen tyyliä oli havaittavissa kodikkaita piirteitä toiminnallisuuden tehokkuudesta tinkimättä. Pälkäneen yhteiskoulussa tätä funktionalismin ”pehmenemistä” voidaan havaita esim. ikkunajaoissa sekä luokkasiiven ja juhlasaliin yhdistävässä välisosassa. 1960-luvun juhlasaliin laajennuksen nauhaikkunoissa voidaan nähdä taas paluuta selkeämpään suuntaan.

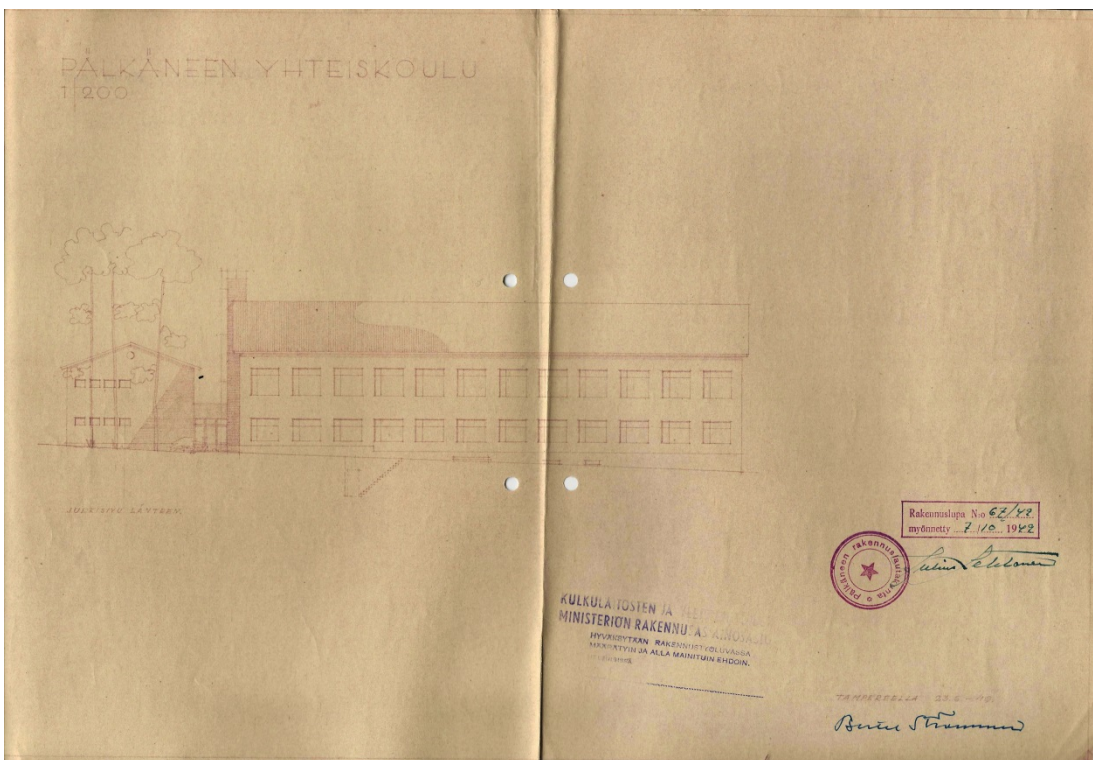
Kuva vuodelta 1961. Luokkasiipeä on korotettu, mutta juhlasaliin on alkuperäisessä asussaan. Kuva: Pälkäneen yhteiskoulu ja luki 1946-1986.

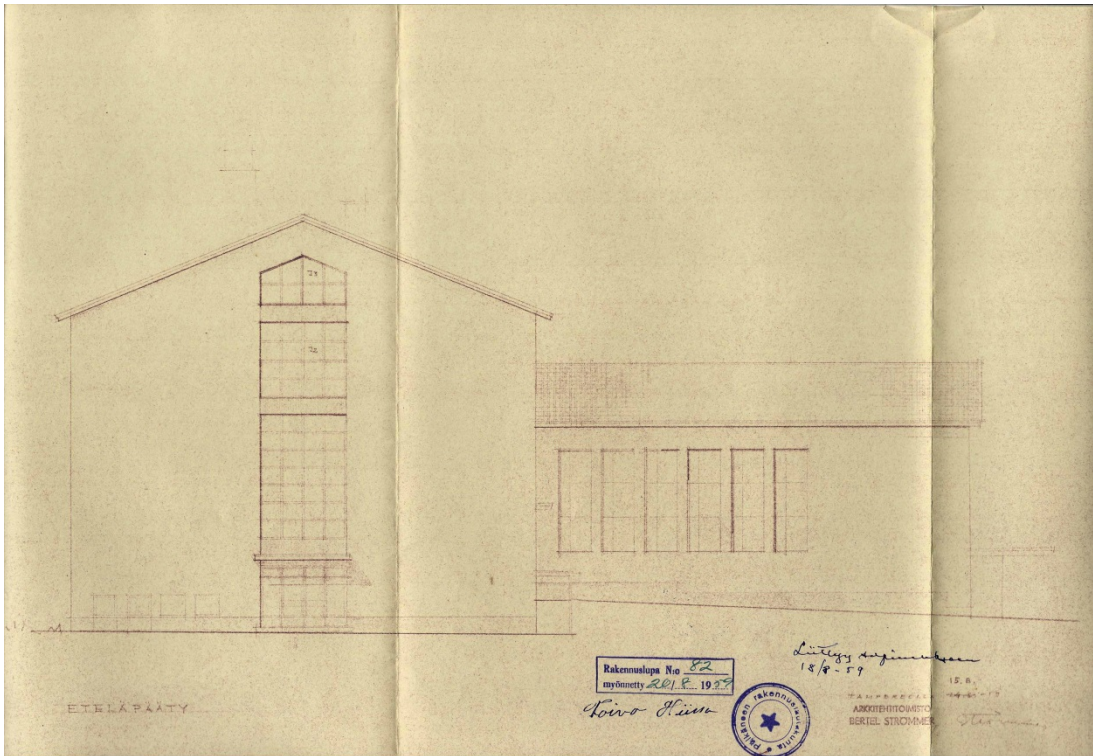
Kuva vuonna 1962 valmistuneen juhlasaliin laajennuksen jälkeen. Kuva: Pälkäneen yhteiskoulu ja luki 1946-1986.

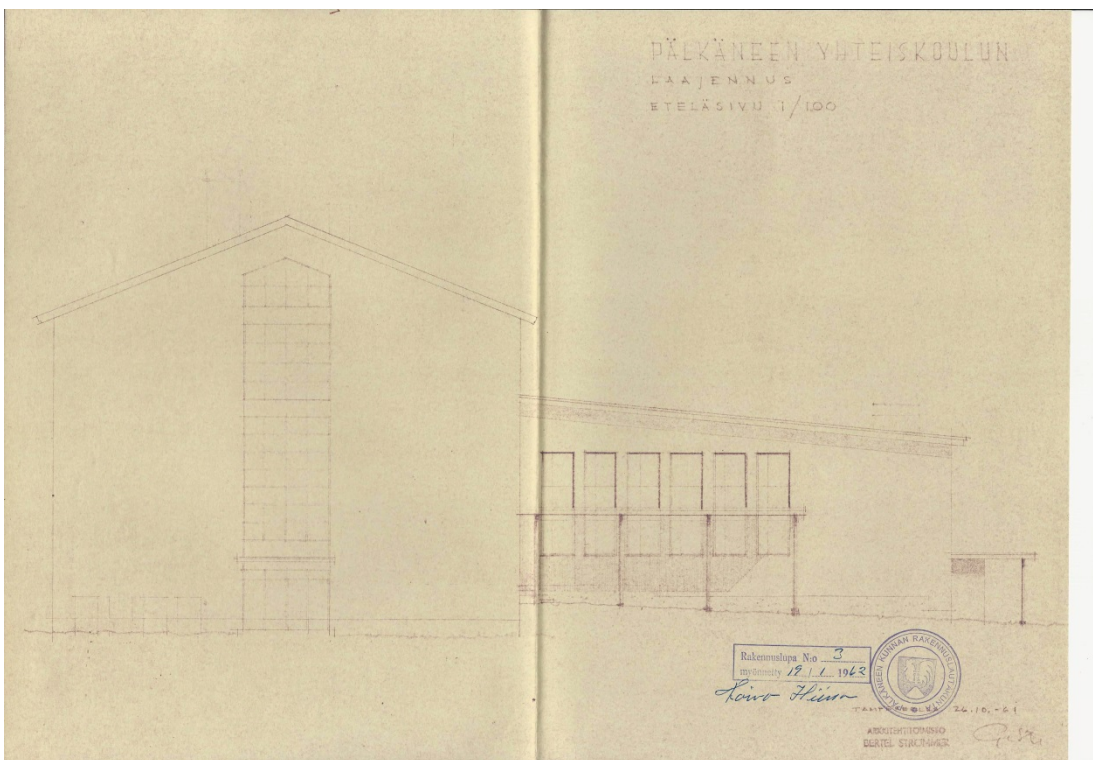
Lupapiirustus vuodelta 1949. Eteläpääty.

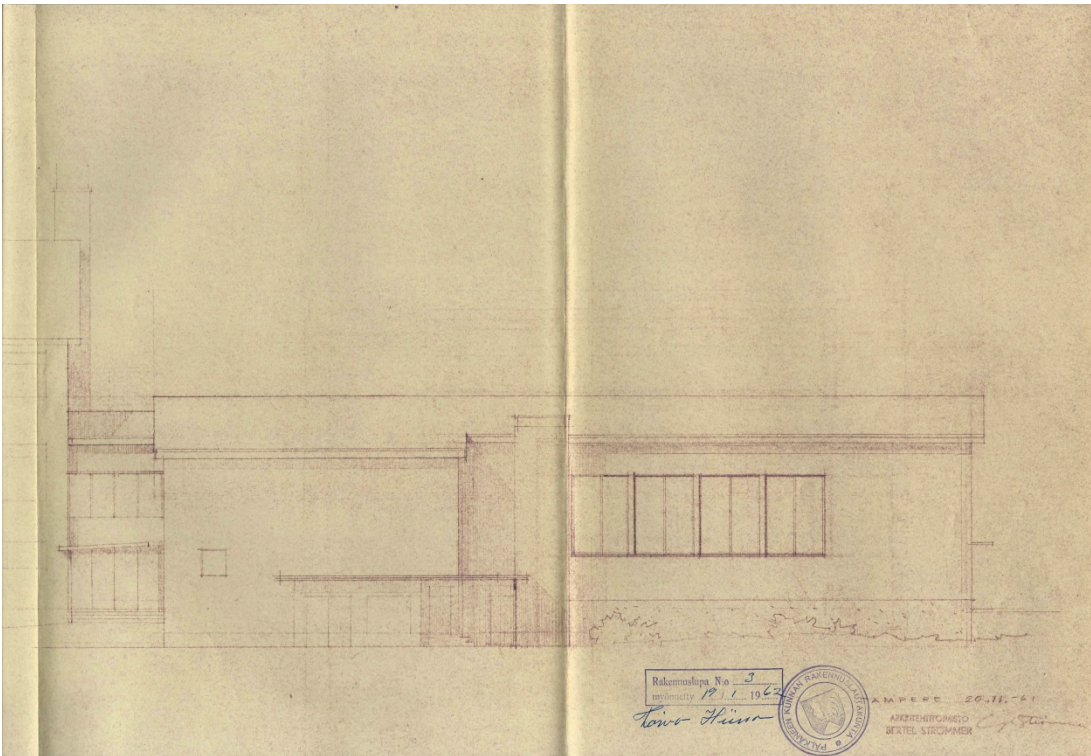
Lupapiirustus vuodelta 1949. Länsisivu.

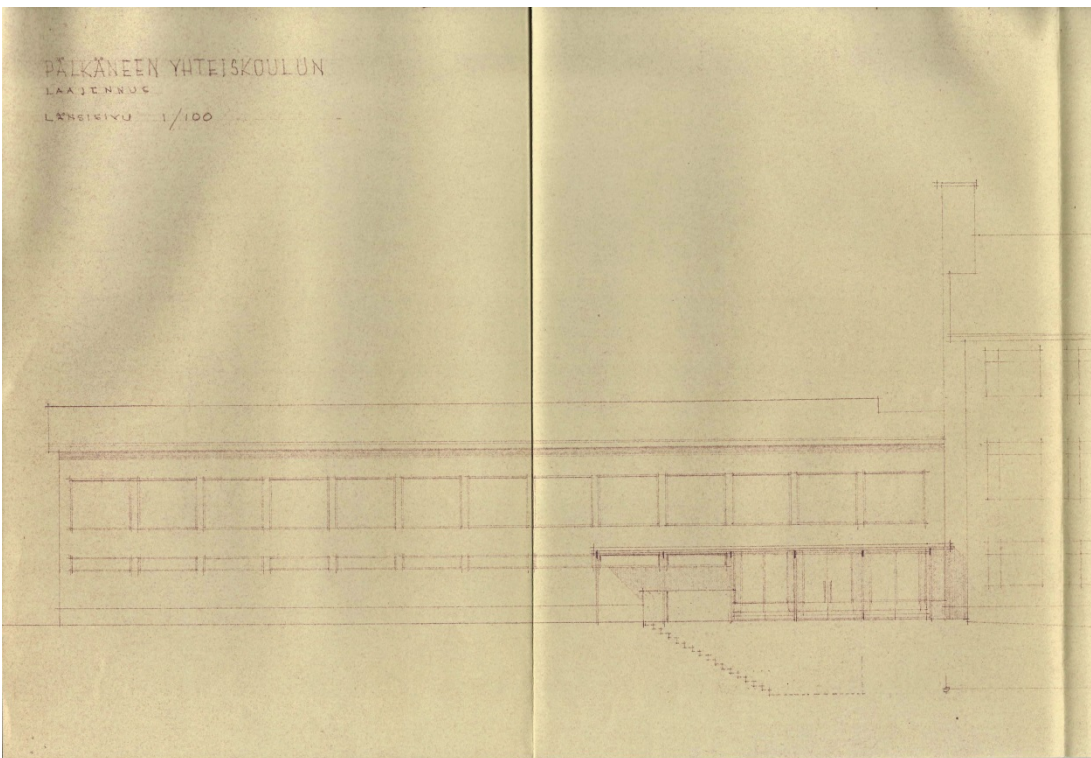
Lupapiirustus vuodelta 1959. Luokkasiiven korotus. Eteläpäätty.

Lupapiirustus vuodelta 1962. Juhlasaliin laajennus. Eteläpäätty.

Lupapiirustus vuodelta 1962. Juhlasaliiven laajennus. Julkisivu itään.

Lupapiirustus vuodelta 1962. Juhlasaliiven laajennus. Julkisivu länteen.

Suunnittelutilanne

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet on hyväksynyt valtioneuvosto vuonna 2000 ja ne ovat alueidenkäytön suunnittelujärjestelmän ylin taso. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet on otettava huomioon ja niiden toteuttamista on edistettävä maakunnan suunnittelussa, kuntien kaavoituksessa ja valtion viranomaisten toiminnassa.

Yhtenä valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden keskeisenä sisältönä on kansallisen kulttuuriympäristön ja rakennusperinnön säilyminen. Maakuntakaavoituksessa on osoitettava valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt ja maisemat. Näillä alueilla alueidenkäytön on sovellettava niiden historialliseen kehitykseen.

Valtakunnalliset inventoinnit

Viranomaisten laatimat valtakunnalliset inventoinnit otetaan huomioon alueidenkäytön suunnittelun lähtökohtina. Suunnittelualuetta koskee valtioneuvoston 22.12.2009 tekemä päätös valtakunnallisesti merkittävistä rakennetuista kulttuuriympäristöistä/ Pälkäne, Pälkäneen pitäjäkeskus (ID 360).

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, rakennettu kulttuuriympäristö. Karttaliite.

Pälkäne, Pälkäneen pitäjäkeskus, ID 360

Maakuntakaava

Pirkanmaan maakuntakaava 2040 on valmisteilla.. Siinä yhteiskoulun alueelle kohdistuva muutos on keskustaa osoittavan kohdemerkinnän muuttuminen aluemerkinäksi.

Yhteiskoulun ja lukion alueelle kohdistuu voimassa olevassa maakuntakaavassa seuraavia merkintöjä:

c Keskustatoimintojen alue

Tällä kohdemerkinnällä osoitetaan palveluvarustukseen kaupunkitasoisten keskusten palvelu-, hallinto- ja muiden toimintojen alueita ja niihin liittyviä liikennealueita ja puistoja. Alueelle voi sijoittua myös asumista. Merkinnän alueelle voidaan sijoittaa vähittäiskaupan suuryksiköitä.

A Taajamatoimintojen alue

Merkinnällä osoitetaan asumisen ja muiden taajamatoimintojen alueita. Merkintä sisältää kaupan, palvelujen ja hallinnon ja työpaikkatoimintojen alueita sekä pienehköjä ympäristöhäiriöitä aiheuttamattoman teollisuuden alueita. Samoin siihen sisältyy virkistys-, puisto- ja erityisalueita sekä pääväyliä pienempiä liikennealueita.

Suunnittelumääräys:

Yksityiskohtaisessa kaavoituksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota yhdyskuntarakenteen edullisuuteen ja tarkoituksen mukaiseen toteuttamisjärjestykseen sekä elinympäristön laatuun. Erityisesti tulee välttää asutuksen sijoittamista alueille, joihin kohdistuu merkittäviä ympäristöhäiriöitä (melu, haju yms.)

vt Valtatie

Merkinnällä osoitetaan valtatie, jotka yhdistävät maakuntakeskuksia ja ylempiluokkaisia keskuksia toisiinsa ja toimivat tärkeimpinä ulkomaanliikenteen reitteinä. Kantatiet täydentävät valtatieverkkoa ja yhdistävät kaupunkikeskukset tärkeimpiin liikennetarvesuuntiinsa.

MAAnm Maakunnallisesti arvokas maisema-alue

Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita. Merkintä on alueen päämaankäyttöä täydentävä, usein eri aluevarauksia ja maankäyttömuotoja sisältävä alue.

Suunnittelumääräys:

Maakunnallisesti arvokkailla maisema-alueilla alueiden suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä tulee vaalia maisema-alueen tai maisemanähtävyyden kokonaisuuden, erityispiirteiden ja luonnon- ja kulttuuriperinnön säilymistä. Alueidenkäytön on sovellettava arvokkaiden maisema-alueiden historialliseen kerrokselliseen kehitykseen.

Suunnittelusuositus:

Valtakunnallisesti arvokkaiisiin maisema-alueisiin ja maisemanähtävyyksiin merkittävästi vaikuttavissa hankkeissa on pyydettävä lausunto museoviranomaisilta ja alueelliselta ympäristökeskukselta.

akv 144 Valtakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö

Merkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti arvokkaita kulttuuriympäristöjä ja -kohteita. Merkintä on alueen päämaankäyttöä täydentävä, usein eri aluevarauksia ja maankäyttömuotoja sisältävä alue tai kohde.

Suunnittelumääräys:

Alueen suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä on edistettävä kulttuuriympäristön arvojen säilymistä. Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa on otettava huomioon kulttuuriympäristöjen kokonaisuus ja ominaislaatu. Alueen käyttö ja rakentaminen tulee sopeuttaa kunkin alueen kulttuuriperintöön ja ominaislaatuun.

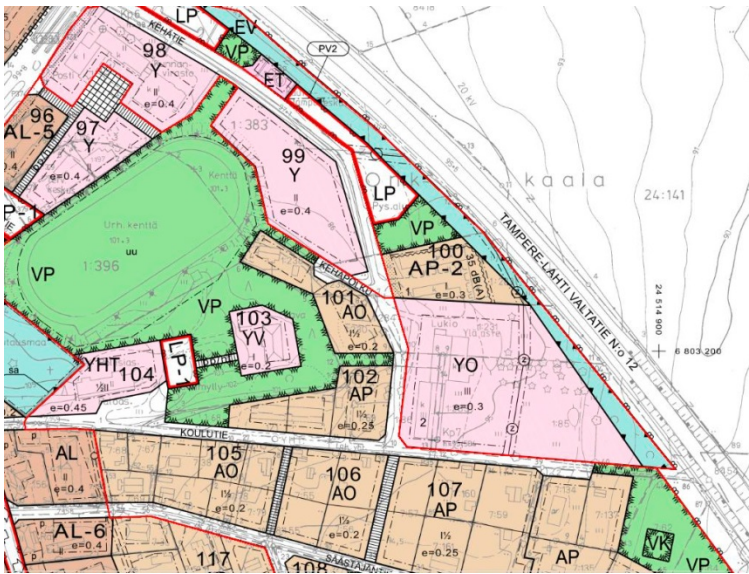
Suunnittelusuositus:

Valtakunnallisesti arvokkaiisiin kulttuuriympäristöihin merkittävästi vaikuttavissa hankkeissa on pyydettävä lausunto museoviranomaisilta ja alueelliselta ympäristökeskukselta.

Yleiskaava

Suunnittelualueella ei ole voimassa olevaa yleiskaavaa.

Asemakaava

Yhteiskoulun ja lukion alue on osoitettu vuonna 1996 hyväksytyssä asemakaavassa merkinnällä YO, opetustoimintaa palvelevien rakennusten korttelialue. Suurimmaksi sallituksi kerrosluvuksi on osoitettu III ja rakennusoikeus on määritetty tehokkuusluvulla $e=0,30$. Rakennusala on rajattu rakennuspaikan länsiosaan. Rakennuspaikan halki pohjois- eteläsuunnassa on osoitettu joh-toa varten varattu alueen osa.

Nykytilanne

Koulurakennuksessa toimii edelleen Pälkäneen yhteiskoulu ja lukio.

Koulu on säilyttänyt hyvin alkuperäisen hahmonsa ja ulkoasunsa. Myös ikkunajaot ovat säilyneet.

Koulurakennus on säilyttänyt asemansa kaupunkirakenteessa hyvin. Ympärivät julkiset toiminnot tukevat koulurakennusta.

Koulun sisäilmaongelmien johdosta pihapiiriin on sijoitettu yksikerroksinen rakennus, jossa osa opetustoiminnasta tapahtuu, kunnes koulun tilat on saatu kunnostettua. Rakennuksen on tarkoitus olla väliaikainen.

Juhlasalisiiven päässä on pysäköintialue. Koulun rakennuksen päätyyn kiinni on rakennettu katos, jossa on vaalean harmaa julkisivu ja aaltopeltikatos. Pysäköintialueen kulmaan on rakennettu jä-teaitaus vaaleasta laudoituksesta.

Koulu nähtynä lännestä.

Koulu nähtynä pihan puolelta kaakon suunnasta.

Koulun pihapiirissä oleva väliaikainen rakennus.

Koulu nähtynä Koulutien ja Kehätien risteyksestä.

Johtopäätökset ja suositukset

Kohteen arvottaminen

1. Rakennushistorialliset, arkkitehtoniset, rakennustekniset ja rakennusperinteiset arvot

Yhteiskoulun ja lukion rakennus on rakennushistoriallisesti merkittävä ja se on säilyttänyt erittäin hyvin rakennushistorialliset ominaispiirteensä.

Pälkäneen yhteiskoulun ja lukion rakennus edustaa tyypillistä suomalaista 1940-50-luvun funktionalismia.

Rakennus on merkittävän suomalaisen arkkitehdin, Bertel Strömmerin suunnittelema. Arvoa lisää se, että myös vuosina 1959 ja 1962 tehdyt korotus- ja laajennusosat ovat hänen suunnittelemaansa. Korotus- ja laajennusosissa näkyy muutokset arkkitehdin tyylissä.

2. Maisema- ja ympäristöarvot

Rakennuksella on maisemallista arvoa osana Pälkäneen valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä ja osana maakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta.

Koulurakennus sijaitsee merkittävällä paikalla Pälkäneen kuntakeskuksen rakennetussa ympäristössä päättäen julkisten rakennusten sarjan Kehätien varrella.

Sijainnistaan ja runsaasta kasvillisuudesta johtuen koulurakennus ei liity keskeisesti kulttuurihistoriallisten arvojen kannalta merkittävimpiin Onkkaalantien raitin tai Kostianvirran ympäristökokonaisuuksiin.

3. Historialliset arvot

Koulurakennuksella sivistyshistoriallista arvoa osana Pälkäneen koululaitoksen historiaa.

Toimenpidesuosituks

Pälkäneen yhteiskoulun ja lukion rakennus ja sen kulttuurihistorialliset arvot tulisi säilyttää.

Arvojen säilymisen kannalta on tärkeää, että rakennuksen julkisivut ikkunajakoineen säilytetään. Rakennukseen tehtävissä muutos- ja laajennustöissä olisi huomioitava, että vuoden 1949 alkupe-
räiset julkisivut sekä vuosina 1959 ja 1962 tehdyt korotus- ja laajennusosat voidaan hahmottaa.

Toivottavaa on, että väliaikainen rakennus koulun pihapiiristä poistetaan, kun koulun tilat on saatu kunnostettua.

Koulun pohjoispäädyssä oleva katos ja jäteaitaus olisi hyvä muuttaa paremmin rakennuksen tyyliin sopiviksi.

Uudisrakentamista voidaan sijoittaa rakennuspaikan itäosaan joko juhlasalisiiven jatkeeksi tai vastapäätä luokkasiipeä. Uudisrakentamisessa tulee huomioida sopeutuminen koulun arkkitehtoni-
seen tyyliin. Uudisrakentamista ei tulisi sijoittaa kiinni olemassa olevaan rakennukseen siten, että se heikentäisi koulurakennuksen julkisivujen näkymistä.

Kehätien varrelle on mahdollista täydentää julkisten rakennusten kokonaisuutta. Uudisrakentamisessa tulisi huomioida koulurakennuksen asema julkisten rakennusten sarjan päätepisteenä.

Nokialla 18.11.2015

Helena Väisänen
Arkkitehti SAFA
Arkkitehtitoimisto Helena Väisänen

Lähteet:

Painetut lähteet:

Pälkäneen historia II, Hannu Vuorensola, 1988.

Pälkäneen koululaitoksen historia, Aarre Kailanpää, 1976.

Pälkäneen yhteiskoulu ja lukio 1946-1986, Aarre Kailanpää, 1986.

Pälkäneen tiemaisemaohjelma, Maisemakontroll Ky Anneli Ruohonen, 1998

Rakennuslupapiirustukset no 67/1949, 82/1959 ja 3/1962. Pälkäneen kunta, rakennusvalvonta.

Kansallisarkiston lähteet:

Pitäjänkartasto 2141 04 la.* -/- - Pälkäne (1749-1917)

Senaatin kartastosto XVII-XVIII 26 [Pälkäne] (1870-1919)

Pälkäne, H62:2/2-14 Onkkaala (1763-1805)

Digitaaliset lähteet:

Arkkitehtuurimuseo, arkkitehti Bertel Strömmerin esittely, nettisivut www.mfa.fi

Pälkäneen pitäjänkeskus, valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö, kuvaus, nettisivut www.rky.fi

Nuijantalo vuodesta 1907, esittely, www.keltainentalo.fi

Maanmittauslaitos, pohjakartat ja kiinteistötiedot, kiinteistöjen muodostumishistoria, www.maanmittauslaitos.fi

Kaava-aineistot:

Kaavakartat ja -määräykset: www.palkane.fi

Suulliset lähteet:

Arja Penttilä, palvelusihiteeri, Pälkäneen yhteiskoulu ja lukio, suullisia tietoja 18.11.2015

Valokuvat:

Marja Kuisma

Helena Väisänen

Google Maps/ Street view